Downloaded from UvA-DARE, the institutional repository of the University of Amsterdam (UvA)
http://dare.uva.nl/document/103220

File ID	103220
Filename	I.8. CONCLUSIE TRÈS RICHES HEURES

SOURCE (OR PART OF THE FOLLOWING SOURCE):

Type	Dissertation
Title	Op zoek naar de gebroeders Limburg: de Très Riches Heures in het Musée Condé in Chantilly, Het Wapenboek Gelre in de Koninklijke Bibliotheek Albert I in Brussel en Jan Maelwael en zijn neefjes Polequin, Jehannequin en Herman van Limburg
Author	H.T. Colenbrander
Faculty	Faculty of Humanities
Year	2006
Pages	477

FULL BIBLIOGRAPHIC DETAILS:
http://dare.uva.nl/record/208832

Copyright

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other then for strictly personal, individual use.

UvA-DARE is a service provided by the library of the University of Amsterdam (http://dare.uva.nl)

I.8. CONCLUSIE *TRÈS RICHES HEURES*

In dit eerste deel werd aandacht besteed aan de *Très Riches Heures* en werd het auteurschap van de Gebroeders Limburg ter discussie gesteld. Er werd vastgesteld dat Delisle's identificatie toch op minder stevige fundamenten rust dan altijd algemeen is aangenomen. De identificatie van de Bible moralisée, ms fr. 166 in de Bibliothèque nationale, met de Bible die door de Gebroeders Limburg in 1402-1404 voor hertog Filips van Bourgondië van 'histoires' werd voorzien, kan evenmin als een solide basis voor de toeschrijving van werk aan de Gebroeders worden geaccepteerd.

In deze studie werd dan ook vervolgens als werkhypothese de opschorting van de identificatie van het handschrift in Chantilly met dat genoemd in de inventaris van Jean de Berry, gewoonlijk aangeduid als de *Très Riches Heures*, aangehouden. Daarmee werd in principe het handschrift gescheiden van de documenten met betrekking tot de Gebroeders Limburg en werd het bevrijd van de dwang van de datering begrensd tussen ca 1400 en 1416.

In de volgende hoofdstukken in dit eerste deel werd de aandacht geconcentreerd op het handschrift zelf met name de codicologische opbouw ervan, in het bijzonder het deel met de miniaturen van de kalender, waarbij vervolgens de vraag centraal heeft gestaan tegen welke achtergrond het handschrift is ontstaan en wat de mogelijke politieke connotatie ervan is geweest gezien de witte 'bande', het partijteken van de Armagnacs, de verschillende livreikleuren en de afbeeldingen van de kastelen die deels wel maar deels ook nooit in bezit van Jean de Berry zijn geweest

Ofschoon De Berry's wapens, emblemen, kleuren en portret in het handschrift aanwezig zijn, is het niet aannemelijk dat Jean de Berry het handschrift oorspronkelijk voor zichzelf heeft laten maken zoals gewoonlijk is aangenomen. Hier is de hypothese ontwikkeld dat het handschrift veeleer als een geschenk bedoeld is geweest: Jean de Berry heeft het handschrift oorspronkelijk laten maken met het oog op het huwelijk van zijn kleinzoon Charles de Bourbon en Katharine de France.

Het huwelijk vond geen doorgang aangezien het huwelijkscontract uit 1403 in 1412 door de koning werd geannuleerd. Enige jaren later, na aanpassingen, bestemde Jean de Berry het handschrift voor de dauphin Louis de Guyenne die hij als zijn erfgenaam had aangewezen. Het betrof een politieke manoeuvre. Jean de Berry had geen zoon als erfgenaam en opvolger en het hertogdom, als kroonleen, zou na zijn dood aan de koning vervallen. Louis de Guyenne is echter voortijdig overleden in december 1415. Tenslotte is het handschrift (evenals de *Belles Heures*) na de dood van Jean de Berry in 1416 vermoedelijk in handen van Yolande d'Aragon, de vrouw van Louis d'Anjou geraakt die het voor haar schoonzoon bestemde, de dauphin Charles, de latere koning Charles VII, die vanaf 1417 tot 1422 de titel van hertog van Berry heeft gevoerd. Daarmee zou niet alleen de koninklijke symboliek van de *Cerf volant* in de voorstellingen van de Drie Koningen maar ook de verering van de Heilige Michael in dit gedeelte van het handschrift verklaard zijn. De Heilige Michael werd juist door de dauphin Charles (VII) ca 1418 nadrukkelijk als beschermheilige gekozen terwijl van enige duidelijke voorkeur voor deze heilige aartsengel bij Jean de Berry geen sprake lijkt te zijn geweest.

Zo heeft het handschrift telkens bij elke verandering van eigenaar/bestemming metamorphoses ondergaan. Er zijn aanpassingen en een gedeeltelijke vervanging van de kalender te constateren en er lijkt zelfs een grondige modernisatie van het handschrift te hebben plaats gevonden door de verwijdering van het Psalter en de toevoeging van een nieuw deel met getijden, psalmen en missen. Deze metamorphoses van het handschrift lijken zodanig van aard te zijn geweest dat van het oorspronkelijke handschrift weinig bewaard is gebleven: slechts een aantal bladen van de kalender (de miniaturen op fols. 1-8) en misschien ook nog een aantal van de grote losse miniaturen zijn misschien nog bij leven van de hertog ontstaan. Het overgrote deel van de decoratie van het handschrift (fols. 17-206) dateert echter van na het overlijden van de hertog (15 juni 1416) en na de dood van de Gebroeders Limburg (in de loop van hetzelfde jaar, in elk geval vóór september/oktober) waarmee dus het auteurschap van de Gebroeders van de miniaturen in kwestie onwaarschijnlijk is.

De identiteit van de miniaturisten die verantwoordelijk zijn geweest voor de miniaturen in de *Très Riches Heures* is in deze studie verder niet meer aan een onderzoek onderworpen maar zal in de toekomst het onderwerp zijn van een aparte studie. In elk geval is gezien de stijlovereenkomsten in de miniaturen een en hetzelfde atelier (dezelfde 'firma') verantwoordelijk geweest voor de veranderingen die binnen een tijdsbestek van een tiental jaren zijn doorgevoerd.

***